עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף ב:
כ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כא ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כה סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כ:
כב ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:
כג ט טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ג:
כד י שם סעיף ד:
כה כ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ד:
כו ל טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ד:

אבל עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה ובין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח: **גמ'** מאי קאמר א"ר יהודה אמר שמואל ה"ק אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה הוא מי מלח מועטין: א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין: איבעיא להו רבי יוסי לאסור או להתיר אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני רבי יוסי אוסר א"ל רבה הא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר' יוסי לאסור אלא אמר רבה לאסור וכן אמר רבי יוחנן לאסור תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך גיסטרא אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין הן ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה: (עזין צנון ואתרוג סימן): תני רבי יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף בר אבא דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תילתי מילחא ותילתא מיא למאי עבדי לה א"ר אבהו למורייסא תני רבי יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפי מעלי כיון דשמענא להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי כישרי ממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא תני ר' יהודה בר חביבא אתרוג צנון וביצה אילמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאין מבני מעיים לעולם כי אתא רב דימי אמר מעולם לא טבע גברא בימא דסדום אמר רב יוסף הפוכה סדום והפוכה מילה גברא הוא דלא טבע כשורא טבע אמר ליה אביי לא מיבעיא קאמר לא מבעיא כשורא דאפילו בכל מימות שבעולם לא טבע אלא אפילו גברא דטבע בכל מימות שבעולם בימא דסדום לא טבע למאי נפקא מינה כי הא דרבין הוה שקיל ואזיל אחוריה דרבי ירמיה אגודא דימא דסדום אמר ליה מהו למימשי מהני מיא בשבת א"ל שפיר דמי מהו למימץ ולמיפתח אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר ר' זירא זימנין א"ל משמיה דרב מתנה וזימנין אמר לה משמיה דמר עוקבא ותרווייהו משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרין חד אמר יין בתוך העין אסור על גב העין מותר וחד אמר רוק תפל [אפילו] על גב העין אסור תסתיים דאבוה דשמואל הוא דאמר יין בתוך העין אסור על גב העין מותר מדאמר שמואל שורה אדם פיתו ביין ונותנו על גב העין בשבת דשמיעא ליה ממאן לאו דשמיעא ליה מאבוה וליטעמיך הא דאמר שמואל רוק תפל אפי' ע"ג העין אסור דשמיעא ליה ממאן אילימא דשמיעא ליה מאבוה אלא לוי ולא חדא אמר אלא חדא שמיעא ליה מאבוה וחדא שמיעא ליה מלוי ולא ידעינן הי מאבוה הי מלוי אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קילורין מע"ש ונותן על גב עיניו בשבת ואינו חושש בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה מייץ ופתח אמר ליה כולי האי ודאי לא שרא מר שמואל שלח ליה רבי ינאי למר עוקבא לישדר לן מר מהנך קילורין דמר שמואל שלח ליה שדורי משדרנא לך דלא תימא צר עין אנא אלא הכי אמר שמואל טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם תניא נמי הכי אמר רבי מונא משום רבי יהודה טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים ערבית מכל קילורין שבעולם הוא היה אומר יד לעין תיקצץ יד לחוטם תיקצץ יד לפה תיקצץ יד לאוזן תיקצץ יד לחסודה תיקצץ יד לאמה תיקצץ יד לפי טבעת תיקצץ יד

לגינית

אבל עושה כו'. מפרש בגמ': **והלא הוא הילמי בין רב בין מעט.** ואם המרובים אסורים אף המועטים אסורים ואם אלו מותרים אף אלו מותרין. ובגמרא מפרש דלאוסרא א"ר יוסי דכולן לאיסור מפני שהוא כמעבד מתקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים: **ואלו הן המותרין נותן שמן לתוך מים בתחלה.** קודם שיתן המלח נותן שמן לתוך המלח בתחלה קודם שיתן המים דהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מים ומלח תחילה אפילו נותן שמן לבסוף דכשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד: **גמ' מאי קאמר.** מאי הילמי ומאי מי מלח: **לאסור או להתיר.** הא דקאמר שניהן שוין לאיסור או להיתר: **כבשין.** ירק שכובש להתקיים: **גיסטרא.** כלי שבור של חרס ואינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך: **שהבילה צפה בהם.** כח המלח מעככת מלשקוע: **למורייסא.** של דגים: **אין מולחין צנון וביצה.** ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון: **מריש הוה מלחנא פוגלא.** בשבתא: **פוגלא.** צנון: **כשרי.** תילין גבוהים עיגול על עיגול: **מימלח לא מלחנא.** שתים יחד: **טבולי.** בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא: קליפה חיצונה דבילה היא האלבון אלא איידי דתני בהדי אתרוג וצנון קליפה נקט בה נמי לשון קליפה: **אין יוצאין מבני מעים.** שמתקשרין ומתקשין ונעצרין: **לא טבע גברא בימא דסדום.** מפני שהמים מלוחין וכח מליחתן מעכבו מלטבוע: **והפוכה מילה.** דברים האמורים בה הפוכין: **כשורא טבע.** בתמיה: **מהו למימשי מהני מיא** גרסינן. מי אסור משום רפואה דגזור רבנן בכל רפואות בשבת משום שחיקת סממנין ואלו מרפאות את העין: **שפיר דמי.** דלאו מוכחא מילתא דלרפואה עביד. אף על פי שמרפאין שרי דטעמא דרפואה דאסירא ליתא אלא גזירה שמא ישחוק סממנין דדמי לטחינה שהוא אב מלאכה: **מהו למימץ ולמפתח.** לשון אין מעמצין את המת (לקמן דף קנא:) עולם עיניו. כשהוא רוחץ מהן בשבת מהו שיסגיר ויפתח עיניו כדי שיכנס מהן לעין: **כיולא בו שמעתי.** דהיכא דמוכחא מילתא דלרפואה עביד אסור ומימץ ומפתח נמי מוכחא מילתא והא אסהדותא דרב דימי דאמר לא טבע גברא בימא דסדום נפקא לן מינה הא כיון דמליחי טובא מסו ואסור למימץ ולמפתח: **וזימנין א"ל וכו'.** שקבל משניהם: **ותרווייהו.** רב מתנה ומר עוקבא: **משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרי.** תרתי מילי אמור חדא משמיה דאבוה דשמואל וחדא משמיה דלוי: **חד אמר.** או אבוה דשמואל או לוי: **יין בתוך העין.** דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא: **על גב העין מותר.** דאמרי לרחילה בעלמא עבדי: **רוק תפל.** שלא טעם כלום משניעור משנתו: **אפילו על גב עין אסור.** דמוכחא מילתא דלרפואה דאילו לרחילה מאיס. להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא: **וליטעמיך כו'.** א"כ לוי ולא חדא אמר בתמיה והא חדא משמיה אתמר כדאמרן: **שורה.** במים: **קילורין.** לוזי"א בלע"ז: **ונותן ע"ג עיניו.** דלדידיה כיון דאצרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למיגזר ומאן דחזינהו סבר דרחילה בעלמא היא דכסבר שהוא יין: **כולי האי ודאי לא שרא.** דמוכחא מילתא: מר עוקבא הוה שכיח גבי מר שמואל ואב ב"ד היה בימיו כדאמרינן לעיל (דף נה. ובמועד קטן דף טז:): **טיפת צונן.** לתת בעיניו: **ורחילת ידים ורגלים בחמין ערבית.** נמי מאירה העינים: **הוא היה אומר.** ר' מונא: **יד לעין.** שחרית קודם שיטול ידיו: **תיקצץ.** טוב לו שתקצץ שרוח רעה שורה על היד ומסמתו וכן כולן: **לחסודה.** ריבדא דכוסילתא פלימא"ה בלע"ז: **לפי טבעת.** נקב הרעי שעגול כטבעת: **תיקצץ.** ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה:

לגינית

מסורת הש"ס

א) עירובין יד., ב) [ע"ל כיסי] כיסי פירוש מתיכות מתיכו' ערוך ערך כסר, ג) [נ"ל רחילת ידים ורגלים בחמין ערוך ערך קלר], ד) מסכת כלה, ה) [עי' תוס' נדה יג: ד"ה דינא].

* * *

גליון הש"ס

גמ' ונותן על גב עיניו. עי' לעיל דף יח ע"א תד"ה ומתרפאת:

* * *

לעזי רש"י

לוזי"א. רטיה לעין.
פלימא"ה. איזמל (להקזת דם).

* * *

רבינו חננאל

אבל עושה הוא מי מלח. וכי היכי דמפרשא בברייתא אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא, אבל עושה הוא מי מלח מועטים וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל. וכן הלכה. ואע"ג דר' יוסי אוסר מי מלח אין הלכה כמותו. דגרסינן בתחילת עירובין אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי לא בהלמי ולא בלחיים. ירושלמי כל מי שנותנין לתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח, אינה שוקעת הילמי. תני יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין והן שהביצה צפה בהן, והלכתא כוותיה. ואם הביצה שוקעת בהן מותרין, וכיון דאמר הביצה צפה בהן הזכיר לא טבע בים סדום, כלומר כל מים מלוחים עזין צפין בהן. למימלח פוגלא אסיר, לטבולי במילחא שרי. יין לתוך העין אסור ע"ג העין מותר. כשמואל דאמר שורה אדם פתו ביין ונותן ע"ג העין ואינו חושש. רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור. וכן קילורין שהוא שורן מע"ש או מי סדום ע"ג העין שרי. אבל מיפתח ומימץ עיינא בין בסממנא וקילורי בין במיא דסדום כדאמר ליה מר עוקבא לבר לואי, כוליה לא שרא מר שמואל. פי' חסודה בלשון ערבי אלמחנמא.